

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۹/۲۰

تحقق اهداف آموزش های پیشگیرانه در سنین نوجوانی از طریق فضاهای معماری

امیرسامان بیرامی^۱، بابک راشدی اسگویی^۲، امیر قهرمان پوری^۳

۱- کارشناسی ارشد مهندسی معماری، گروه معماری، واحد ورامین پیشوا، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲- هیئت علمی، گروه معماری، واحد ورامین پیشوا، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۳- هیئت علمی، گروه معماری، واحد صفادشت، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

asabay9595@gmail.com

چکیده

طبق آخرین سرشماری در سال ۱۳۹۵، ۲۴ درصد از جمعیت ایران را افراد زیر ۱۵ سال تشکیل می دهند، جمعیت نوجوانان در این بین بسیار قابل توجه است زیرا در صورت عدم آموزش صحیح و برنامه ریزی نادرست و غیر حرفه ای، اثرات جبران ناپذیری بر این گروه سنی و در نتیجه بر آینده کشور وارد می شود. بنابراین به جهت تحقق هر چه بیشتر اهداف آموزش های پیشگیرانه میتوان از ظرفیت معماری در فضاهای آموزشی کمک گرفت، در پژوهش پیش رو با روش تحقیق کیفی به بیان خطرات پیش روی فرد در سنین نوجوانی پرداخته و سپس فضاهای آموزشی پیشنهادی به جهت تحقق اهداف مذکور بیان می شود.

کلمات کلیدی: نوجوان، آموزش های پیشگیرانه، فضای آموزشی

۱-مقدمه

نوجوانی سن تغییرات بزرگ است، در این گذار سنی، شخص با آشنا شدن مفهوم استقلال ممکن است دست به مخالف با مراجع قدرت در زندگی خود، مانند معلم، مدیر، پدر یا مادر بزند و با توجه به بهم ریختگی هورمون ها احتمال دارد شخص تصمیماتی به دور از منطق بگیرد که حتی بر آینده اش تاثیر بگذارد، لذا آموزش های پیشگیرانه تا حدود زیادی به نوجوانان کمک می کند تا تصمیمات بهتری درست تری را اتخاذ کنند.

۲-نوجوانی

به پهنه ی سالهایی اطلاق می شود که کودکی را به بزرگسالی می پیوندد. شروع نوجوانی با تغییرات بدنی همزمان می شود و در نتیجه ردیابی ظاهری آن آسانتر است در حالیکه پایان آن بر حسب شکل گیری ساخت های عقلی و تغییرات عاطفی و اجتماعی نوسانی تر در نظر گرفته شده است.

۳-لزوم آموزش پیشگیرانه در سنین نوجوانی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

آموزش های پیشگیرانه ، به عنوان توانایی روانی - اجتماعی، می بایست از آموزش های دیگری مانند خواندن، حساب کردن و همچنین از آموزش های فنی و عملی که ما انتظار داریم بچه ها به مرور زمان و با رشد کردن یاد بگیرند، متمایز شوند. آموزش های پیشگیرانه معمولاً به عنوان توانمندی هایی شناخته می شوند که بچه ها باید در مدرسه و یا در گروه های خود یاد بگیرند؛ چرا که بهترین و مؤثرترین روش برای آموزش و یادگیری این آموزش ها، آموزش فعالانه، تجربی و یادگیری مشارکتی و پویا در گروه است. یک درس آموزش های پیشگیرانه می تواند این گونه باشد که طی آن معلم و شاگردان، ایده ها و دانش خود را در مورد یک موقعیت خاص بیان کنند و با یکدیگر به اشتراک بگذارند سپس معلم از دانش آموزان بخواهد در گروه های کوچک با یکدیگر بحث کنند و در صورت امکان به صورت فعالیت های نمایشی در باز آفرینی این آموزش نقش آفرینی کنند .

۴- اهمیت آموزش های پیشگیرانه در نوجوانی

آموزش های پیشگیرانه تاثیر قابل توجهی در آینده نوجوانان دارد، سنین نوجوانی را باید یک مرحله بسیار مهم از زندگی دانست ، دوره ای که با ویژگی های منحصرش از سایر دوران زندگی متمایز می شود . گرچه همه دوران عمر مهم است، اما این دوره به دلیل تاثیر گذاری بر رفتار و دیدگاه فرد ، مهمتر از باقی دوره ها است. دوره های دیگر زندگی، به دلیل تأثیرات دراز مدت آن، پرمعنی و قابل توجه هستند. ولی دوره نوجوانی یکی از مقاطعی است که به دلیل تأثیرات ناگهانی و درازمدت قابل توجه است. برخی از دوره های زندگی به دلیل تأثیرات فیزیکی ، با اهمیت و برخی دیگر به لحاظ تأثیرات روانی قابل توجه هستند، بنابراین سنین نوجوانی از هر دو صورت مهم است.

۵- خطراتی که فرد را در سنین نوجوانی در معرض تهدید قرار می دهد

در رده ی سنی نوجوانان، خطرات مختلفی وجود دارند که به دلیل اقتضای این سن و زمینه های خطر جویی، هیجان طلبی و کنجکاوای بین نوجوانان را تهدید می کند و به طور خلاصه می توان این خطرات را در گرایش به رفتارهای پرخطر، تعبیر کرده بعضی از آنها عبارتند از : گرایش به مصرف دخانیات - گرایش به سوء مصرف مواد - گرایش به خشونت - گرایش به سبک های زندگی ناهنجار - تأثیر پذیری غلط از فضاهای مجازی و شبکه های اجتماعی - شکست تحصیلی

۶- تاثیر فضای معماری در آموزش

عوامل فیزیکی مانند نور ، رنگ ، فضای سبز ، ابعاد کلاس و شیوه چینش نیمکتها ، امکانات، فضای مدرسه و کلاس درس، کتابخانه و فضای سبز بر میزان یادگیری و حس امنیت و شادابی دانش آموزان تاثیر شگرفی دارد. این با توجه به اینکه بخش قابل توجهی از زمان دانش آموزان در مدرسه سپری می شود پس لازم است برای همراه کردن این زمان با شادی بیشتر، این عوامل مورد توجه بیشتری قرار گیرند . علاوه بر آن ، از آنجایی که در طول تاریخ بشر، شادی یکی از هدف های همیشگی انسانها بوده و از راه های مختلف در جستجو آن بوده ، لذا محیط مدرسه به عنوان یکی از مهمترین بستر های شکل دهنده رفتار افراد می تواند سهم قابل توجهی در ایجاد شادی در افراد درون مدرسه و جامعه داشته باشد . معماری فضای آموزشی بر برخی از شاخص های روان شناختی دانش آموزان از جمله احساس یادگیری، تمرکز، آرامش، شادابی و... تاثیر گذار است. همچنین معماری محیط آموزشی به عنوان عاملی زنده و پویا در کیفیت فعالیت های آموزشی و تربیتی دانش آموزان تاثیر گذار می باشد. (شاطریان، ۱۳۸۷)

۱-۶- نور

نور طبیعی و شفاف بر روی حواس دانش آموزان تاثیر مبتنی می گذارد و از دید دانش آموزان فضاهایی که تامین نور مناسبی دارند دوستانه و با نشاط هستند. نور کافی و نورپردازی مناسب در فضاها موجب می شود که میل و رغبت دانش آموزان افزایش

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

پیدا کند و دقت عمل و تمرکز حواسشان افزایش یابد و از خستگی و تنش عصبی جلوگیری می کند. همچنین باتوجه به اینکه دانش آموزان اکثر ساعات روز را در محیط های آموزشی حضور دارند ، استفاده حداکثری از نور طبیعی در فضاها جهت جلوگیری از وقفه رشدی امری لازم و ضروری است ، همچنین نور اثر مستقیمی بر فعالیت اعضای درونی مغز و روان فرد دارد و می تواند موجب ایجاد حال روانی خوب و یا حتی منجر به بروز یا جلوگیری از برخی رفتار های تهاجمی شود. در نتیجه باتوجه به اینکه نور طبیعی نقش بسیار مهمی در روند رشد و سلامت جسمی و روانی دانش آموزان دارد لذا استفاده حداکثری از نور طبیعی قابل کنترل در فضاهای آموزشی امری ضروری می باشد.(فداکاری،۱۳۹۶)

۶-۲-رنگ

همواره تاثیر رنگ بر مسائلی چون آموزش ، حالات روانی ، یادگیری و ... اثبات شده است . رنگها الهام بخش خلاقیت و ابتکار هستند و باعث می شوند دانش آموزان ایده های نو و جدیدی به نظرشان برسد. استفاده از رنگها حس خلاقیت و نوآوری تحریک می کند و به آنها کمک می کند که راحت تر به سوالات پاسخ دهند و مورد ارزیابی قرار گیرند ، از آن جایی که ۸۰ درصد از مغز انسان ، اطلاعات را بصورت بینایی دریافت می کنند و از آنجایی که رنگها حس بینایی را تحریک می کنند باعث بهبود و تقویت قدرت یادگیری می شوند پس انتخاب رنگ در فضاهای آموزشی از اهمیت بالایی برخوردار است .

۳-۶-فضای سبز

تجربه ی مستقیم و غیر مستقیم طبیعت یکی از تاثیرگذارترین عناصر رشد فیزیکی ، عاطفی ، ادراکی و حتی اخلاقی انسان است. محیط های آموزشی مانند مدرسه از فضاهای مهمی هستند که دانش آموزان ساعت های زیادی از روز خود را در مهم ترین سنین الگو پذیری در آنجا سپری می کنند . طبیعت قابلیت های زیادی برای پرورش مهارت های دانش آموزان در اختیار دارد و می تواند بستر بسیاری مناسبی برای پرورش ابعاد مختلف رشد دانش آموزان باشد ؛ حس تعلق به مکان یکی از واکنش های احساسی و عاطفی انسان نسبت به محیط است که فرد را به مکان پیوند داده و هویت شخص و مکان را شکل می دهد. وجود فضاهای طبیعی باعث ایجاد آرامش روحی ، طراوت فضا و حس تعلق خاطر بیشتر نوجوانان نسبت به فضای مدرسه می شود.(چراغ چشم،۱۳۸۶)

۷-فضاهای آموزشی پیشنهادی جهت تحقق اهداف آموزش های پیشگیرانه

۱-۷-کارگاه عملی

باتوجه به اینکه افراد در سنین نوجوانی مملو از انرژی و هیجان هستند و مدت زمان زیاد آموزش تئوری ، بازدهی آموزش را کم می کند و از طرفی نقطه ی قوت آموزش عملی نسبت به آموزش تئوری درک بهتر و سریع تر آن و همچنین نیاز کمتر به تکرار جهت به یادسپاری در خاطره است و نوجوانان تمایل بیشتری جهت آموزش عملی و انجام کارهای عملی دارند و همچنین چون نوجوانان در مقطع زمانی ورود به جامعه و همینطور مخاطب جدید بازار کار در آینده هستند به جهت شناسایی استعداد در زمینه ی شغلی و تحصیلی ، نیاز بیشتری به آموزش عملگرایانه دارند.(فایلدین،۱۳۹۱)

۲-۷-فضایی برای انجمن برای نوجوانان

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

آغاز نوجوانی با تلاش هایی جهت مقابله با مراجع قدرت به منظور یافتن حس استقلال انجام می شود ، به جای مقابله و سرکوب این رفتار و جلوگیری از تنش ، می توان این رفتار ها را مدیریت صحیح کرد ، با در نظر گرفتن انجمن های نوجوانان ، در واقع اراده ی عمل بیشتری به نوجوانان داده می شود که متوجه می شوند نظر و دیدگاه آنها و تصمیماتشان برای بزرگتر ها قابل احترام است.

۷-۳- فضایی برای نشریه نوجوانان

در فضای آموزشی به جهت نشان دادن هرچه بیشتر اهمیت نسبت به تصمیمات و فعالیت های نوجوانان ، می توان اتاق نشریه برای چاپ تصمیمات و فعالیت هایشان در نظر گرفت .

۷-۴- فضایی برای مشاوره

به جهت راهنمایی و حل هر چه بیشتر مشکلات دانش آموزان و اولیا ، می توان در فضای آموزشی ، اتاق های مشاوره جداگانه برای اولیا و دانش آموزان پیش بینی کرد.

۷-۵- اتاق فیلم

بسیاری از آموزش های پیشگیرانه اگر به صورت تئوری بیان شوند تاثیر کافی را ندارند و یا حتی شاید نتوان به صورت عملی حق آموزش را ادا کرد ، بنابر این یکی از بهترین راه ها بیان نکات آموزش نه به صورت مستقیم بلکه از طریق تماشای فیلم و نقد بررسی آن است را ، به همین دلیل وجود اتاق فیلم بسیار موثر است.

۷-۶- فضای یادگیری از یکدیگر

براساس اینکه دانش آموزان در سنین نوجوانی به شدت از یکدیگر تاثیر می گیرند و میل بیشتری به تعامل با هم سن و سال های خود نسبت به بقیه ی افراد دارند پس برای ایجاد تعامل در بستری مناسب و بالا بردن میزان یادگیری در نظر گرفتن چنین شاخصه ای در طراحی محیط های آموزشی باید مورد توجه قرار گیرد.(خانیا.۱۳۸۷)

۷-۷- آموزش کمک های اولیه پزشکی

توانایی کمک و نجات به انسان ها در مواقع خطر ، همواره موجب بالارفتن حس اعتماد به نفس در افراد می شود بنابراین آموزش کمک های اولیه ، به بالا رفتن حس اعتماد به نفس به نوجوانان کمک می کند.

۷-۸- سالن کنفرانس

نوجوانان در بازه ی سنیشان نیاز به توجه و اهمیت بیشتری از سوی بزرگترهانشان هستند بنابراین با برگزاری کنفرانس هایی میان نوجوانان و معلم ها و والدینشان و ایجاد ارتباط موثر می توان این نیازشان را برطرف کرد.

۷-۹- نمایشگاه و گالری

به جهت آماده کردن نوجوانان برای حضور در جامعه ، با برگزاری نمایشگاه و یا قرار دادن آثار آنها در گالری می توان باعث خود باوری آنها جهت ورودی قدرتمند و شجاعانه نه همراه با ترس و اضطراب همراه با در نوجوانان شد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۸- نتیجه گیری

سنین نوجوانی در واقع پلی است از کودکی به بزرگسالی ، شخص در این بازه در پی تغییرات فیزیکی و جسمی ، در موقعیت ها و یا گاهی با چالش هایی مواجه می شود که تا به حال نمونه ای این حالات را تجربه نکرده است و در صورت مدیریت غلط می تواند منجر به وقوع بحران شود ، با معماری فضاهای آموزشی و در نتیجه ی آموزش پیشگیرانه صحیح ، می توان کمک شایانی به نوجوانان جهت رویایی با مشکلات کرد.

منابع

۱. شاطریان ، ر.، ۱۳۸۷ ، طراحی معماری فضاهای آموزشی ، تهران ، انتشارات سیمای دانش
۲. فایلدین ،نایر،ج،ل، ۱۳۹۱، زبان طراحی مدرسه،ترجمه ثمانه ایروانی ، انتشارات راه دان
۳. فداکاری ،ح.، ۱۳۹۶، طراحی مدرسه با نگاهی نو، انتشارات بوعلی
۴. خانیا، پ. ، باغبان،خ. ، ۱۳۸۷، مشارکت نوجوانان در فضاهای آموزشی ،نشر بینش آزادگان
۵. چراغ چشم ، عباس ، ۱۳۸۶ ، بررسی تاثیر شیوه های تدریس مبتنی بر تکنیک خلاقیت در آموزش و یادگیری دانش آموزان ، فصلنامه تربیت اسلامی شماره پنجم ، سال سوم